Maa- ja metsätalousministeriö, luonnonvaraosasto, erätalousyksikkö

Erityisasiantuntija Jussi Laanikari p.0407336229

Aihe: KAA 3/2020 vp Valkoposkihanhen metsästyksen salliminen

Muistio maa- ja metsätalousvaliokunnan kuulemiseen 22.2.2022

TIIVISTELMÄ

Valkoposkihanhen metsästys edellyttää lintudirektiivin liitteen I muutosta

- **Valkoposkihanhi on lueteltu lintudirektiivin liitteessä I (erityisesti suojeltavat lajit). Sitä ei ole lueteltu liitteessä II (metsästettävät lajit). Näin ollen sen metsästys ei ole mahdollista 7 artiklan nojalla, vaan kyse voi olla ainoastaan 9 artiklan mukaisesta suojelusta poikkeamisesta.**
- **Lajin siirtäminen kansallisesti riistalajiksi ei muuta tilannetta vaan metsästyksen aloittaminen edellyttäisi muutosta ensin Bernin sopimuksen liitteeseen II ja lintudirektiivin liitteeseen I.**
- **Lintudirektiivi ei siten salli valkoposkihanhen metsästystä ja kannan säätelyä, koska laji ei ole direktiivin liitteessä II (metsästettävät lajit). Siksi ampuminen vahinkojen estämiseksi voi tapahtua vain poikkeusluvalla, eikä lajin siirtäminen kansallisesti riistalajiksi auta tätä mitenkään vaan pikemminkin vaikeuttaa. Keväisiin ampumispoikkeuslupiin pitää saada lupa ELY –keskukselta pesimälinnuston häirintään ja Natura2000-alueiden ja MAALI –alueiden osalta saatava myös metsästyksen salliva lausunto. Myönnettyjen lupien valossa se ei tule onnistumaan.**
- **Komissio on todennut (P-003193/2020):”Lajien sisällyttäminen direktiivin liitteeseen II liittyy virkistysmetsästykseen. Hanhien aiheuttamien vahinkojen ja muiden etujen välisiin ristiriitoihin voidaan puuttua parhaiten käyttämällä direktiivin poikkeusjärjestelmää.”**
- **Komissio ei ole vielä hyväksynyt luonnonsuojelulailla rauhoitettujen lajien korvausjärjestelmän (Raulako) notifiointia. Riistalajiksi siirtämisellä vaarannetaan viljelijöiden vahingonkorvaukset, koska kyse ei ole vain lajin lisäämisestä metsästyslain 5§:n riistalajistoon. Vaikka YM:n notifiointi hyväksyttäisiin komissiossa, edellyttää lainsäädäntömuutosten lisäksi oikeusperustan muuttuminen uutta notifiointia, jotta korvaaminen voisi jatkua riistavahinkolain puolella.**
- **MMM:n ja YM:n yhteisesti asettama Valkoposkihanhityöryhmä (2020) esitti kokonaisvaltaista ratkaisua. Yksimielisen raportin mukaan valkoposkihanhi voidaan siirtää kansallisesti riistalajiksi, mutta vasta kun laji on siirretty lintudirektiivin liitteeseen II. Raportti on löydettävissä**: https://mmm.fi/-/valkoposkihanhityoryhma-esittaa-kokonaisvaltaista-ratkaisua-karkotusta-myos-ampumalla-ja-lintupeltoja-

Sisällysluettelo seuraavalla sivulla.

Sisällys

MMM:n linjaukset valkoposkihanhien aiheuttamien vahinkojen estämiseen 2
Lyhyellä aikavälillä 2
Riistalajiksi siirto ei ratkaise mitään, byrokratiaa ja lupamaksuja vain lisää 2
Ravinnoksi hyödyntäminen 3
Vahinkojen korvaaminen vaarantuu tai loppuu riistalajiksi säätämisessä 5
Vahinkojen estäminen nykyjärjestelmän puitteissa ampumalla myös keväällä tutkimustietoon perustuen 6
Alueelliset poikkeukset luonnonsuojelulain muutoksen myötä 7
Hanhipeltoja käytöstä poistetuista turvepelloista 7
Vahinkojen estäminen muutoin kuin ampumalla 7
Lintudirektiivin liitteen I muutos 8
Pitkällä aikavälillä 9
Riistalajiksi siirto, kun lintudirektiivin liite muuttunut 9
MAALI ja NATURA-alueille ei luvassa metsästystä 9
Valkoposkihanhissa oleva lintuinfluenssa 9
Lintupellot CAP -rahoituskaudella 10
Muut lintupeltomahdollisuudet 11
Valkoposkihanhien ampuminen kaupungeissa epätodennäköistä 11
Ministeriöiden eri näkemykset riistalajiksi siirrosta Ruotsin tapaan 12

MMM:n linjaukset valkoposkihanhien aiheuttamien vahinkojen estämiseen

Lyhyellä aikavälillä

Riistalajiksi siirto ei ratkaise mitään, byrokratiaa ja lupamaksuja vain lisää

MMM:n ja YM:n yhteinen valkoposkihanhityöryhmä (2020) tarkasteli ratkaisuvaihtoehtona metsästyslain muutosta siten, että valkoposkihanhen ampuminen poikkeusluvin sallittaisiin metsästyslaissa. Käytännössä se tarkoittaisi lajin säätämistä riistalajiksi, mutta koska kyse on lintudirektiivin nojalla suojellusta lajista, valkoposkihanhi tulisi rauhoittaa ympärivuodeksi. Valkoposkihanhen metsästys ei olisi siten mahdollista, vaan kyse olisi samasta menettelystä kuin luonnonsuojelulaissa eli poikkeusluvilla ampumisesta.

Ehdottomasti tärkeintä on taata viljelijöiden oikeusturva eli täysimääräiset ja nopeat korvaukset luonnonsuojelun määrärahoista (momentilla 35.10.21 TAE2022 on 25,5M€) ja poikkeuslupien nopea käsittely käsittäen myös ampumisen. Valitettavasti VARELY ei keväälle 2021 myöntänyt pesimälinnuston

turvaamisen takia karkottamiseen lainkaan lupia äänikarkoitteille, eikä myöskään tappavalle ampumiselle. Ampuminen oli mahdollista ainoastaan syksyllä, jolloin vahinkojen aiheutumisen näkökulmasta ei ole yhtä suurta merkitystä, koska vahingot aiheutuvat pääsääntöisesti keväällä. Asiaan haettiin muutosta äänipelotteiden osalta (karkottaminen haulikolla ilmaan ohi ampuen). Valitus meni myös kumoon Itä-Suomen hallinto-oikeuden päätöksellä (31.8.2021, Dnro 02448/20/5402):

> Hallinto-oikeuden arvion mukaan äänipelotteilla tapahtuvaa karkottamista ei voida sen luonteen vuoksi rajoittaa kohdistuvaksi pelkästään pelloilla levähtäviin ja ruokaileviin valkoposkihanhiin. Se on lisäksi valkoposkihanhiin kohdistuvan tahallisen häiritsemisen lisäksi myös muihin lintuihin kohdistuvaa luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua tahallista häiritsemistä toiminnasta aiheutuvan tosiasiallisen seurauksen vuoksi.

Valkoposkihanhen siirtäminen riistalajiksi tarkoittaisi, että kevään vahinkojen estämisluvissa yhden luukun sijasta lupaa haettaisiin kahdelta luukulta. Siis ensin haetaan myönteinen lupa Riistakeskuksesta ja muiden lajien pesimärauhan häirintään VARELY- keskuksesta. Jälkimmäinen päätös kumoaa ensimmäisen VARELYn pesimisrauhanpoikkeuksen ollessa ilmeisen kielteinen. Ellei lupaa haeta pesimisrauhan häirintään haeta, ELY-keskus voi valittaa riistakeskuksen luvasta hallinto-oikeuteen perusteella, että se on luonnonsuojelulain vastainen (esim. Lapin ELY –keskuksen valitus ahman vahinkoperusteisesta luvasta 2022). Riistalajiksi siirtäminen ei siten auttaisi viljelijää lainkaan kevään vahingoissa, eikä syksynkään luvissa, koska valkoposkihanhikantaa ei saa metsästämällä vähentää, ainoastaan torjua vahinkoja. Vaikka lupa ampumiseen keväällä saataisiin, viimeistään tuomioistuinten välipäätösratkaisut keväisiin ampumislupiin estävät sen täytäntöönpanokielloin. Esimerkiksi Virossa oli luvat keväiseen ampumiseen, mutta kantelu tuomioistuimeen lopetti senkin.

Ravinnoksi hyödyntäminen

Yleisesti ollaan vahvasti sitä mieltä, että valkoposkihanhien ja merimetsojen ravinnoksi hyödyntäminen tulisi sallia. Nykyisten VARELYn lupaehtojen mukaan ammutut valkoposkihanhet tulee hävittää hautaamalla tai polttamalla tähän tarkoitukseen sopivissa uuneissa. Kun ei saa hyödyntää, ei löydy metsästäjiä karkottamaan ampumalla. YM on esittänyt, että ainoa ratkaisu olisi siirtää laji riistalajiksi. Ravintokäyttö lienee ainoa jäljellä oleva syy, miksi laji YM:n ja VARELY:n mielestä pitäisi siirtää riistalajiksi. Jos luonnonsuojelulain tahallisesta tappamis- ja pyydystämiskiellosta voidaan poiketa VARELY:n päätöksellä niin miksei hallussapitokiellostakin etenkin kun näin on tehty ennenkin ja luonnonsuojelulaki tai lintudirektiivi ei poikkeamista pääsäännöstä estä?

> Varsinais-Suomen ELY:n päätös vuodelta 2018 (VARELY/3749/2016, kohta 3). ”Skjutare har tillstand att inneha skjutna storskarvar for att anvanda dem som egen mat eller som

avskrackningsmedel fast vid fängstredskapen (det ar förbjudet att transporters, sälja och byta samt att saluföra och byteshandla med de skjutna skarvarna).”

eli

”Ampujalla on lupa pitää merimetsoja käyttääkseen niitä omana ruokanaan tai varoittimena pyydykseen (on kiellettyä kuljettaa, myydä ja vaihtaa sekä markkinoida ja käydä kauppaa ammutuilla merimetsoilla).”

YM toteaa valkoposkihanhityöryhmän muistiossa 2020: ”Suomessa vakiintunut systematiikka on, että luonnonsuojelulailla rauhoitettuja lajeja ei hyödynnetä ja hyödynnettävistä luonnonvaroista säädetään luonnonvaralainsäädännössä.”

VARELY toteaa Tohmajärven poikkeusluvassa 2020: ”Lupaa on haettu vakavien satovahinkojen estämiseen. Koska satovahinkojen estäminen ei edellytä valkoposkihanhien syömistä, lupaa valkoposkihanhien hallussapitoon ja kuljetukseen ei myönnetä valkoposkihanhien ihmisravinnoksi hyödyntämistä varten.”

Tämän 2018 tehdyn päätöksen valossa YM:n ja VARELY:n valkoposkihanhipoikkeuslupien perusteet sille, että luonnonsuojelulailla ammuttuja valkoposkihanhia ei voisi käyttää metsästäjien ravinnoksi, ovat vähintäänkin kyseenalaisia. Kyse ei enää ole vahinkojen estämisestä vaan siitä, mitä vahinkojen estämisen seurauksena saaduille linnuille tehdään. Lupaehdolla tehdään saaliista hävitettävä jäte, joka sekin lisää viljelijöiden kustannuksia. Ruotsissa on sama direktiivi voimassa ja siellä saalis voidaan hyödyntää, oli kyseessä valkoposkihanhi tai joutsen. Suomessa ravinnoksi hyödyntämisen kiellon taustalla on puhtaasti kansalliset luonnonsuojeluperiaatteet, joista olisi syytä poiketa valkoposkihanhen osalta.

Yllä mainitussa päätöksessä hakija ei edes hakenut lupaa käyttää merimetsoja ravinnoksi vaan VARELY teki päätöksen itse. Kaikissa muissa Pohjoismaissa merimetsoja saa käyttää, ja viranomaiset siellä toivoisivat, että niitä käytetään enemmän. Esimerkiksi Tanskassa ammuttujen valkoposkihanhien hyödyntäminen ravintona on sallittua ampujan henkilökohtaiseen käyttöön. Myydä ei saa. Ampumalla karkottaminen on sallittua syksystä huhtikuuhun, tosin hieman eri säännöillä riippuen kuukaudesta. Korvauksia viljelijöille ei makseta hanhien aiheuttamista vahingoista ollenkaan.

Koska kyseessä on pelkästään kansallinen ongelma, kansanedustaja Jari Myllykoski on tehnyt 112 kansanedustajan allekirjoittaman lakialoitteen luonnonsuojelulain muuttamisesta siten, että valkoposkihanhea ja merimetsoa saisi suoraan lain nojalla hyödyntää metsästäjien ravinnoksi https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Sivut/LA_19+2021.aspx. Lakialoite on lähetetty ympäristövaliokuntaan, mutta se olisi syytä ottaa huomioon myös tässä käsittelyssä.

Asia on siten ratkaistavissa, joko nykyisen lain mahdollistaman poikkeamisen kautta VARELY:n päätöksissä tai muuttamalla se mahdolliseksi suoraan luonnonsuojelulakiin, jonka kokonaisuudistus on pian tulossa eduskunnan käsiteltäväksi. Lausunnolla olleessa lakiluonnoksessa lintudirektiivin mahdollistamaa hyötykäyttöä ei oltaisi sallimassa perusteella, että ei katsota olevan tarpeen. Asia on mahdollista muuttaa eduskuntakäsittelyn yhteydessä.

Vahinkojen korvaaminen vaarantuu tai loppuu riistalajiksi säätämisessä

MMM:n ja YM:n yhteinen valkoposkityöryhmä tarkasteli ratkaisuvaihtoehtona metsästyslain muutosta siten, että valkoposkihanhen ampuminen poikkeusluvin sallittaisiin metsästyslaissa. Käytännössä se tarkoittaisi lajin säätämistä riistalajiksi, mutta koska kyse on lintudirektiivin nojalla suojellusta lajista, valkoposkihanhi tulisi rauhoittaa ympärivuodeksi. Valkoposkihanhen metsästys ei olisi siten mahdollista, vaan kyse olisi samasta menettelystä kuin luonnonsuojelulaissa eli poikkeusluvilla ampumisesta.

Merkittävänä ongelmana on, että valkoposkihanhien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen vaarantuisi tai ainakin niiden maksaminen keskeytyisi todennäköisesti useaksi vuodeksi. Valkoposkihanhen säätäminen riistalajiksi edellyttäisi riistavahinkolain ja -asetuksen muuttamista sekä näiden muutosten hyväksyttämistä (notifiointi) komissiolla ennen voimaantuloa. Korvauksien maksaminen saattaisi loppua kokonaan jopa vuosiksi, sillä valtiontukisääntöjen notifioinnin yleisperiaatteena edellytetään, ettei korvauksia saa maksaa kyseisenä aikana (stand still), kun korvausjärjestelmän muutos on tutkinnan alla. YM on parhaillaan notifioimassa rauhoitettujen lajien korvausjärjestelmäänsä eikä siitä ole olemassa vielä päätöstä. Joka tapauksessa lajin siirtäminen riistavahinkolainsäädännöllä korvattavaksi lajiksi tarkoittaisi uutta notifiointikierrosta, koska kansallinen oikeusperusta muuttuu.

Korvausten maksaminen olisi mahdollista tämän ajan vähämerkityksellisenä tukena (de minimis), mutta siinä tuen saajalle asetettu raja 20 000 €/3 verovuotta näyttäytyy ilmeisen mahdottomana vuoden 2020 kevään 2,7 miljoonan euron vahinkoihin verrattuna.

Korvausten maksamisen siirtyminen ELY-keskuksilta Ruokavirastolle edellyttäisi pysyvää resurssilisäystä myös Ruokavirastoon sekä korvauksia varten määrärahoja valtion talousarviossa ympäristöministeriön pääluokasta maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan. Täysimääräinen korvaaminen ei siten välttämättä tule toteutumaan, mikäli siirrettävä määräraha aliarvioidaan suhteessa vahinkojen kehittymiseen. Kuten työryhmä esitti, korvaukset ja maksatukset on siten syytä pitää YM:ssä niiden katkeamisen estämiseksi.

Poikkeuslupien myöntäminen vahinkojen estämiseksi keväällä on jo oikeuskäytännön valossa tehty niin vaikeaksi, että maa- ja metsätalousministeriölle näyttäisi jäävän riistalajiksi siirrossa ainoastaan vahinkojen korvaamisrooli todennäköisesti alimitoitetuilla resursseilla. Poikkeuslupien käsittelyyn, valitusprosesseihin, vahinkojen korvauskäsittelyyn, korvaamiseen ei ole todennäköisesti riittäviä resurssilisäyksiä luvassa.

Esimerkiksi työmäärältään huomattavien suurpetojen vahinkoperusteisten poikkeuslupien poikkeuslupakäsittelyjä on voitu subventoida kannanhoidollisilla poikkeusluvilla. Tällaista ei voida tehdä valkoposkihanhipoikkeuslupien osalta. VARELY:n poikkeuslupa maksaa tällä hetkellä 150€.

Vahinkojen estäminen nykyjärjestelmän puitteissa ampumalla myös keväällä tutkimustietoon perustuen

Jo myönnetyissä Varsinais-Suomen ELY:ssä poikkeusluvissa ei ole mahdollistettu keväällä ampumista eikä muitakaan äänipelotteita. Perusteluna päätöksissä oli muun pesimälinnuston pesinnän turvaaminen ja se, että virolaisilla oli kaksivuotinen tutkimushanke, jonka alustavissa tuloksissa on todettu, ettei ampuminen ole sen tehokkaampi kuin muutkaan karkotuskeinot. Tutkimuksessa hanhien lukumäärä pelloilla oli oleellisesti pienempi kuin Suomessa ja tutkimuksen kohdelajit olivat tundrahanhi ja metsähanhi. Valkoposkihanhia ei tutkimuksessa tavattu ollenkaan. VARELY:n jo myönnetyissä päätöksissä todetaan, että *Jos ampuminen arvioidaan tehokkaaksi menetelmäksi satovahinkojen ehkäisemiseen ja tarvittava ampumisen määrä tunnistetaan, voidaan edellytyksiä kevätampumisen sallimiselle arvioida uudellee*n.

VARELY on pyytänyt Luonnonvarakeskukselta (LUKE) arviota valkoposkihanhien karkotusmenetelmien tehokkuudesta ja erityisesti saavutetaanko ampumalla suurempi teho kuin sellaisella karkotuksella, jossa hanhia ei vahingoiteta. LUKEn 23.2.2021 lausunnon mukaan tuloksien ja kokemuksien perusteella pelkästään passiivisten karkotteiden käyttö ei toimi. Jos passiivisia karkotteita käytetään, niin niiden ohella pitää käyttää aktiivista karkotusta. Ihmisen tekemä lähestymällä karkottaminen on tehokasta, mutta se vaatii jatkuvaa vahtia, paljon työvoimaa, ja on siis kallista. Suurin osa maanviljelijöistä ei pysty jatkuvaan karkottamiseen. *VARELYn syksyn 2019 ampumisraporttien tulokset viittaavat siihen, että jos ammuntaa tehdään säännöllisesti samalla paikalla, ja siihen yhdistetään myös muuta karkotusta niin, että kaikki hanhet pakenevat paikalta, se vaikutti halutulla tavalla sen hetkiseen hanhien käyttäytymiseen (todennäköisyys hanhien välittömälle palaamiselle peltolohkolle pieneni).* Ampumisen ja karkottamisen teho tosin pieneni hanhimäärän kasvaessa tuhansiin yksilöihin. Tämä tulos ei kuitenkaan kerro vastausta kysymykseen eroaako ampumalla karkottamisen teho ei-letaaleista menetelmistä. *Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa ampumalla kuolettavasti karkottaminen vähensi ainakin lyhytaikaisesti (3 vrk) merihanhien määrää pelloilla (Månsson 2017. Crop Protection 96: 258-264).*

VARELY on edellyttänyt lisää tietoa ampumisella karkottamisen vaikuttavuudesta ja tehokkaasta toteutustavasta. Hanhipeltohankkeen yhteydessä on tarkoitus tulevana keväänä 2022 toteuttaa ampumistutkimus, jossa on mukana sekä kuolettava ampuminen että pelkkä ääniefekti. Käsittelyjen

vaikutusta tarkoitus tutkia myös pesimälinnustoon (kuovi, töyhtöhyyppä tarkemmin, muut peltolajit laskennoilla). Luke on hakemassa tähän poikkeuslupaa VARELYltä.

Alueelliset poikkeukset luonnonsuojelulain muutoksen myötä

Valkoposkihanhityöryhmän ehdotus oli turvata joustavat poikkeusmenettelyt luonnonsuojelulain piirissä pitäen sisällään alueelliset poikkeukset rauhoitettujen lintujen ampumiseen pelloilta. Tätä koskeva esitys näyttäisi olevan sisällytetty luonnonsuojelulain uudistukseen:

85§ 4 momentti: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi sallia määräaikaisesti poiketa rauhoitetun lajin häiritsemiskiellosta maantieteellisesti rajatulla alueella, mikäli lajin runsaslukuisuudesta johtuen on todennäköistä, että lajin yksilöt aiheuttavat ennakoimattomasti kohdentuvaa, erityisen merkittävää vahinkoa viljelmille. Perustelujen mukaan määräaikainen ja alueellisesti rajattu päätös tarjoaisi kohdennetun keinon esimerkiksi valkoposkihanhien aiheuttamien erityisen merkittävien vahinkojen torjuntaan.

Hanhipeltoja käytöstä poistetuista turvepelloista

Käytöstä poistetut turvepellot muutetaan hanhipelloiksi YM:n rahoituksella, jolloin omistajaksi tulisi ELY –keskus tai MH:n luontopalvelut. Esimerkiksi Metsähallituksen Luontopalvelut hankki marraskuussa 2021 Tornatorilta turvetuotannosta poistuneen Valkeasuon linnustonsuojelualueeksi ja hanhipelloksi.

Vahinkojen estäminen muutoin kuin ampumalla

Karkotusmenetelmiä tulee kehittää ja niiden käyttöä rahoittaa pääasiassa luonnonsuojelun määrärahoista. Luonnonvarakeskuksen 23.2.2021 VARELY:lle antaman lausunnon mukaan Makeran rahoittaman tutkimushankkeen turvin on tutkittu toimesta erilaisten esto- ja karkotusmenetelmien tehoa yhden kevään (2020) ja kahden syksyn (2019 ja 2020) aikana. Maastokokeet on tehty Keski-Karjalassa, jossa hanhet ovat aiheuttaneet suuria maatalousvahinkoja viimeisen 10 vuoden aikana. Luke testasi maastokokein nurmipelloilla seuraavia passiivisia estomenetelmiä: ilmapallot, haukkaleijat ja suuret leijapallot. Passiiviset ja aktiiviset esto- ja karkotusmenetelmät saattavat jonkin verran pienentää nurmien laidunnusta. Passiivisia karkotteita oli varsin tiheästi, noin 3 kpl/ha. Kun ottaa huomioon tämän, sekä pienen eron hanhien laidunnuksessa käsittelyjen ja kontrollin välillä, niin todennäköisesti testatut menetelmät eivät ole kustannustehokkaita laajassa mittakaavassa (esim. Pohjois-Karjala) ja yksityisen maatalousyrittäjän itse tekeminä. Teho on myös niin heikko, ettei siirtely lisää niiden karkotusvaikutusta merkitsevästi. Karkotteiden vaihtaminen joka 2. tai 3. päivä kymmenille tai sadoille hehtaareille olisi työmäärältään kohtuuton.

Luken tuloksien ja kokemuksien perusteella pelkästään passiivisten karkotteiden käyttö ei toimi. Jos passiivisia karkotteita käytetään, niin niiden ohella pitää käyttää aktiivista karkotusta. Ihmisen tekemä

lähestymällä karkottaminen on tehokasta, mutta se vaatii jatkuvaa vahtia, paljon työvoimaa, ja on siis kallista. Suurin osa maanviljelijöistä ei pysty jatkuvaan karkottamiseen. Luke suosittaa kehittämään pienyrittäjyyteen perustuvaa alueellista karkotuspalvelua. Riskialueet jaetaan pienempiin yksiköihin, joille esimerkiksi kilpailutuksen kautta haetaan tekijä (pienyritys, toiminimi, metsästysseura) suorittamaan hanhien karkotusta. Ostopalveluna tulee kuitenkin sekin kalliiksi. Esimerkiksi yksi henkilö pystyy suojaamaan noin reilut 100 ha, parin kuukauden työpanos 10 tunnin vuoroilla (25€/h) tarkoittaisi noin 15 000€ panostusta viljelijältä. 5000 hehtaarin suojaaminen maksaa siten 750 000€ vuodessa.

Aktiivista ihmisten tekemää karkotusta voi tukea teknisillä ratkaisuilla, kuten laserheijastuslaitteilla ja droneilla. Automaattisesti toimivien (automaattinen lataus ja havainnointi-yksikkö) drone-parvien käyttömahdollisuutta ja tehokkuutta tulisi selvittää, sillä se vähentäisi työvoiman tarvetta.

Valkoposkihanhityöryhmässä hylättiin Laser-karkottimet epärealistisina karkoittimina ratkaisemaan laajojen alueiden ongelmat. Laser- karkottimet ovat kalliita (noin 10 000 euroa/laite), niiden vaikutusalue on pieni (5–8 hehtaaria) ja niiden käyttö vaatii erityisosaamisen vuoksi koulutuksen. Laitteita tarvittaisiin noin 5000 hehtaarin suojaamiseen 600-1000 kpl ja kustannuksiltaan se tarkoittaisi 6,8-11M€. Ongelmana on lisäksi linnun väliaikaisen tai pysyvän sokeutumisen riski. Laser-karkottimilla voitaisiin kuitenkin suojata erityiskohteita, kuten kokeilualueita

Hanhipeltohankkeessa käyttöä yritettiin testata keväällä ja syksyllä 2020, mutta tutkimuksessa olleet laitteet (2 kpl) olivat epäkunnossa. Vuonna 2021 laserit (4 kpl) todettiin koko lailla tehottomaksi päivän valossa.

Koiria on aiemmin yritetty käyttää karkottamiseen vaihtelevalla menestyksellä keväisin, mutta sitäkin pitäisi toteuttaa jatkuvasti. Poikkeuslupapäätöksissä (mm. Kouvola, VARELY/4583/2020, Pukkila VARELY/4791/2020) ei sitäkään ole enää sallittu muiden lajien pesimä- ja muuttorauhan turvaamiseksi.

Lintudirektiivin liitteen I muutos

EU:ssa ei voida laatia Bernin sopimuksen vastaista lainsäädäntöä, minkä vuoksi lajin asemaa on ensin muutettava Bernin sopimuksessa. Lintudirektiiviin tehtävät yhtä lajia koskevat muutokset ovat hyvin harvinaisia, mutta eivät lähtökohtaisesti mahdottomia. Komissio teki vuonna 1997 päätöksen, jolla merimetso poistettiin liitteestä I kuultuaan asiantuntijoita ja Ornis-komiteaa. Perusteluna oli nimenomaan, että suojelutoimet olivat saavuttaneet lintudirektiivin tavoitteet. Suomi eli käytännössä YM:n tulee pitää lintudirektiivin liitteen muutosta EU-kokouksissa jatkuvasti esillä ja painetta voidaan luoda komissioon mm. parlamentin jäsenten kirjallisin kysymyksin. Komissio on todennut (P-003193/2020): ”Direktiivin antamisajankohtana valkoposkihanhen (Branta leucopsis) suojelutaso ei ollut suotuisa. Vaikka lajin kanta on kasvanut merkittävästi, sen alkuperäinen elinympäristö, etenkin suolaiset marskimaat, on vakavasti heikentynyt, minkä vuoksi sen sisällyttäminen direktiivin liitteeseen I on perusteltua. Lajien sisällyttäminen

direktiivin liitteeseen II liittyy virkistysmetsästykseen. Hanhien aiheuttamien vahinkojen ja muiden etujen välisiin ristiriitoihin voidaan puuttua parhaiten käyttämällä direktiivin poikkeusjärjestelmää."

Pitkällä aikavälillä

Riistalajiksi siirto, kun lintudirektiivin liite muuttunut

Adaptiivisen kannan säätelyprosessi on jo luotu AEWA:n valkoposkihanhen kansainvälisessä hoitosuunnitelmassa ja AEWA:ssa valkoposkihanhi on liitteen sarakkeessa C eli saa metsästää. Muutokset on saatava ensin Bernin sopimukseen ja sen jälkeen lintudirektiivin liitteeseen I, muutoin kannan säätely ei ole mahdollista EU:ssa. Paine on kohdennettava nimenomaan komissioon, kunnes liite on saatu muutettua. Liite ei tule ikinä muuttumaan, jos laji siirtyy riistalajiksi ennen muutosta. Esimerkki on olemassa muutoksen mahdollisuudesta: merimetso siirrettiin (1997) pois liitteestä I, koska suojelutoimet olivat saavuttaneet lintudirektiivin tavoitteet. Laji ei vain siirtynyt metsästettäväksi lajiksi liitteeseen II. V**alkoposkihanhi voidaan siirtää kansallisesti riistalajiksi, mutta vasta kun laji on lintudirektiivin liitteessä II**. Sen jälkeen Suomen Riistakeskuksen johdolla toteutetaan kv-verotussuunnitelma, jotta lajin kannan kasvuun voidaan puuttua koko Euroopan tasolla.

MAALI ja NATURA-alueille ei luvassa metsästystä

VARELYn päätöksissä on rajattu järjestelmällisesti karkotustoimien ulkopuolelle häiriöttömiä levähdys- ja laidunnusalueita keskeisellä muuttoreitillään. Karkotustoimenpiteet on kielletty keväällä valkoposkihanhien kerääntymisalueeksi tunnistetuilla MAALI-alueella (maakunnallisesti tärkeä lintualue). Nämä peltolohkot voivat olla jopa 200 ha suuruisia ja ovat usein tuotoltaan tilan parhaita. Esimerkiksi Värtsilän laaksossa 2 suurta viljelijää on lopettamassa karjan pidon kokonaan valkoposkihanhien takia. Yksi MAALI-alue oli vieläpä 1½ miljoonan euron navetan ympäristö. Valkoposkihanhia ei saa karkottaa/ampua myöskään Natura 2000-alueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä sijaitsevilla lohkoilla. Esimerkiksi kaikki Värtsilän pellot on Natura –alueita. Kun valkoposkihanhi kuuluu alueen suojeluperustelajeihin, metsästystä ei tultaisi näillä alueilla sallimaan ilman Natura-arviointia ampumisen vaikutuksista alueen luonto-arvoihin ja todennäköisesti ei siltikään, vaikka sellainen laadittaisiin. Luonnonsuojelulain 65§:n mukaisesta Natura arvioinnista ja sen kustannuksista vastaa hankkeen toteuttaja eli käytännössä viljelijä. Mikäli ELY –keskus ei pidä arviointia riittävänä tai asianmukaisena, se voi valittaa riistakeskuksen poikkeusluvasta hallinto-oikeuteen. Näin on mm. käynyt Käsivarren Natura 2000 –alueelle myönnetyssä ahman poikkeusluvassa. Näidenkään alueiden osalta riistalajiksi siirto ei siten tuo minkäänlaista helpotusta.

Valkoposkihanhissa oleva lintuinfluenssa

EFSAn (Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen) helmikuussa tekemän raportin mukaan Euroopassa oli todettu siihen mennessä yhteensä 421 HPAI (korkeapatogeeninen lintuinfluenssa) -tapausta

luonnonvaraisissa linnuissa ja niistä eniten (75) oli valkoposkihanhissa. Toiseksi eniten oli kyhmyjoutsenissa (68) ja kolmanneksi eniten (52) merihanhissa.

Viime vuosi oli ensimmäinen vuosi, jolloin valkoposkihanhilla on todettu näin paljon tartuntoja. On mahdollista, että tartuntojen määrä taas laskee tulevina vuosina. Valkoposkihanhitapauksia on ollut erityisen paljon Tanskan ja Saksan Itämeren rannikkoalueilla, eli samoilla alueilla, joilla Suomessa pesivät hanhet luultavasti talvehtivat. Kannattaa kuitenkin muistaa, että isokokoiset linnut ovat yleensä yliedustettuja näissä tilastoissa, koska ne löytyvät helpoimmin. Ei ole raportoitu siipikarjatapauksista, joissa valkoposkihanhia olisi pidetty suorana tartuntalähteenä. Luonnonvaraisia lintuja pidetään yleensä todennäköisimpänä tartunnanlähteenä, mutta on vaikea osoittaa syy-yhteys yksittäisen lintulajin ja siipikarjan välillä. Tartunnan arvellaan yleensä tulevan suoran kontaktin kautta, jos lintuja pidetään osittain tai kokonaan ulkotiloissa, taikka rehun tai pehkujen välityksellä. Siten sellaisilla lintulajeilla, joilla on pääsy rehu-tai pehkuvarastoihin, voi olla suurempi rooli tartunnan levittämisessä siipikarjatiloille kuin vesilinnuilla.

Luonnonvaraisissa linnuissa esiintyvä tartunta ei ole siirtynyt suoraan ihmisiin Euroopassa. Venäjältä raportoitiin tapaus, jossa siipikarjatilan työntekijät saivat tartunnan, mutta tartunta oli oireeton ja ECDC:n (Euroopan tautienehkäisy- ja valvontakeskuksen) arvion mukaan nyt Euroopassa pyörivät lintuinfluenssakannat eivät ole erityisen vaarallisia ihmisille.

Valkoposkihanhien aiheuttama lintuinfluenssariski ei ole niin merkittävä, että laji sen takia olisi muutettava riistalajiksi. Metsästyksellä ei myöskään voida hävittää tauti luonnonvaraisesta populaatiosta ja joissakin tapauksissa metsästys voi päinvastoin lisätä taudin leviämistä, kun linnut lähtevät liikkeelle. Valkoposkihanhista voi kuitenkin aiheutua tautiriskiä, jos ne asettuvat siipikarjatilojen läheisyyteen, ja olisi hyvä, jos asiaan voitaisiin vaikuttaa.

Eläintautilain nojalla ei voida torjua tartuntojen leviämistä luonnonvaraisissa linnuissa. Ainoa keino on suojata siipikarjan pitopaikat.

Lintupellot CAP -rahoituskaudella

Karkotustoimia on tarpeen tukea järjestämällä linnuille paikkoja, joihin ne voivat karkotettuina siirtyä. Kyseeseen tulevat lintujen häiriöttömän ruokailun ja oleskelun mahdollistavat lintupellot. Valkoposkihanhityöryhmä esitti ratkaisuvaihtoehtoina joko ympäristösopimusten tai ympäristösitoumuksen kehittämistä sekä muutamaa muuta lintupeltomahdollisuutta.

Lintupellot voitaisiin toteuttaa tulevalla CAP-rahoituskaudella ympäristökorvausjärjestelmässä joko ympäristösitoumuksen osana tai ympäristösopimuksena ja kohdentaa paikkatiedon avulla. Peltopinta-alaa

tarvittaisiin valkoposkihanhia varten molemmissa tapauksissa merkittävästi: yhteensä 3 000 – 5 000 hehtaaria. Lintupelloilla on kiellettävä vahinkoja ennaltaehkäisevät toimet ja lintujen häirintä.

Keskeiset kehitystarpeet liittyvätkin valkoposkihanhen ruokailukäyttäytymisen entistä parempaan huomioimiseen, lintupeltojen täsmällisempään kohdentamiseen merkittävimmille ruokailu- ja levähdysalueille sekä niiden sijoittumiseen maisemaan ja toisiinsa nähden (kytkeytyneisyys).

Lintupeltoja koskevien uusien ympäristösitoumusten tai ympäristösopimusten laatiminen on mahdollista vasta tulevalla CAP-rahoituskaudella todennäköisesti vuodesta 2023 alkaen. Meneillään olevan rahoituskauden valkoposkihanhille heikosti sopiviksi todettuja kurki-, hanhi- ja joutsenpeltojen ympäristösopimuksia ei ole mahdollista enää tehdä tai muuttaa.

Muut lintupeltomahdollisuudet

Luonnonhoitopeltonurmet ja monimuotoisuuspellot voivat kuluvalla CAP ohjelmakaudella ja siirtymäkaudella vuosina 2021–2022 toimia lintupeltoina maaseutuohjelmassa määriteltyjen ehtojen mukaisesti.

Valkoposkihanhityöryhmä esitti valmisteltavaksi tutkimushanketta, jossa tutkittaisiin eri karkotusmenetelmien toimivuutta yhdistettynä perustettaviin lintupeltoihin, jolloin voidaan luotettavasti arvioida toimenpiteiden vaikuttavuutta. Hankkeen tavoitteena on käynnistää hanhipeltojen suunnittelu, perustaminen, seuranta ja tutkimus Keski-Karjalaan (Tohmajärvi, Kitee, Rääkkylä, Liperi ja Joensuu), missä valkoposkihanhien aiheuttamat maatalousvahingot ovat suurimmat. Hanke on etenemässä YM:n ja LUKE:n rahoituksella. MMM on mukana hankkeen ohjausryhmässä.

Varsinaisen maatalousmaan ulkopuolella olevista alueista potentiaalisimpia kohteita hanhien levähdysalueiksi ovat entiset turpeennostoalueet. Muuttoreitin alueella sijaitsevia, riittävän suuria alueita voidaan muokata nurmialueiksi hanhien ruokailuun. Nurmien yhteyteen tehdyllä kosteikolla lisätään alueen houkuttelevuutta myös hanhien oleskeluun ja yöpymiseen. Turvetuotantoalueiden kunnostaminen vaatii henkilötyöresursseja ja rahoitusta CAP-ohjelman ulkopuolelta. Pohjois-Karjalan alueella on jo hankittu lintujen käyttöön sopiva, käytöstä poistunut turvetuotantoalue (180 ha Valkeasuo Tohmajärvellä). Alueen muokkaaminen linnuille sopivaksi tulee viemään vuosia.

Valkoposkihanhien ampuminen kaupungeissa epätodennäköistä

Valkoposkihanhien metsästys ei ole mahdollista ennen lintudirektiivin liitteen I muutosta, mutta ihmisten turvallisuuden takaamiseksi tai vahinkojen estämiseksi se on tai voi olla mahdollista ampumalla poikkeusluvalla esimerkiksi lentokentillä tai taajaman lähellä olevilla pelloilla nykyisellääänkin. Kun kysymys on Suomen pesivästä kannasta 30-40 000 yksilöä, kynnys poikkeusluvalle lienee paljon suurempi kuin useiden satojen tuhansien muutolla olevien valkoposkihanhien osalta. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO:2015:104 koskien Viikin peltoja ELY –keskuksen olisi tullut hylätä poikkeuslupahakemus,

koska katsoi ettei kaikkia muita tyydyttäviä ratkaisuja oltu riittävästi kokeiltu. KHO:n mukaan ”vaikka lintudirektiivin 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa luetellut poikkeusperusteet on kirjoitettu keskenään rinnasteisiksi, korkein hallinto-oikeus pitää selvänä, että esimerkiksi lentoturvallisuuden takaamiseksi voidaan sallia merkittävämpiä poikkeamisia 5-8 artikloissa säädetyistä kielloista kuin viljelmille aiheutuvien vahinkojen ehkäisemiseksi. Siksi se, että lentoasemille on myönnetty poikkeuspäätöksiä lintujen ampumiseksi, ei sellaisenaan tarkoita, että vastaavia poikkeuksia pitäisi hyväksyä myös viljelmien suojaamiseksi. Lentoasemillakin lintujen ampuminen on viimesijainen karkotuskeino.”

Keinoja hallita esimerkiksi kaupungeissa esiintyvää valkoposkihanhien aiheuttamaa jätösongelmaa on kuvattu valkoposkihanhityöryhmän raportissa.

Valkoposkihanhen pääkaupunkiseudulla pesivän lintukannan tehokas säätely metsästyksen avulla ei todennäköisesi onnistu, johtuen tiiviistä asutuksesta, joka rajaa metsästykseen soveltuvat paikat hyvin vähäisiksi. Tehokkaaseen hanhenmetsästykseen soveltuvia peltoja on pääkaupunkiseudulla vähän. Ilman rakennuksen omistajan tai haltijan nimenomaista lupaa eläintä ei saa ampua 150:tä metriä lähempänä sellaista rakennusta, jossa asutaan (ML 25 §). Metsästys edellyttää myös aina maanomistajan lupaa.

Metsästyksen salliminen mahdollistaisi lähinnä Pohjois-Venäjällä pesivän populaation lintujen metsästyksen syys-lokakuussa, kun ne muuttomatkallaan pysähtyvät Kaakkois-Suomen peltoaukeille levähtämään.

Suomessa pesivän ja lähinnä pääkaupunkiseudulla haittaa aiheuttavien hanhien aiheuttamiin ongelmiin ei siis valkoposkihanhen siirtäminen riistalajiksi toisi helpotusta. Metsästys silloinkin kohdentuisi lähinnä läpimuuttavaan kantaan, koska pääkaupunkiseudulla metsästykseen soveltuvia peltoja on varsin niukalti.

Ministeriöiden eri näkemykset riistalajiksi siirrosta Ruotsin tapaan

Luonnonvaraisten eläinlajien aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisyn ja korvaamisen pääsääntö Suomessa on ollut se, että luonnonsuojelulain alaiset lajit kuuluvat ympäristöministeriölle, ja metsästyslain alaiset ja rauhoittamattomat lajit maa- ja metsätalousministeriölle. Työnjako on looginen ja sopii hyvin sitä taustaa vasten, että lajien suojelustatus ja kansalliset mahdollisuudet säädellä vahinkoa aiheuttavien lajien populaatioita metsästyksen keinoin määräytyvät lähes kaikilla lajeilla EU:n luonto- ja lintudirektiiveistä. Ministeriöt ovat rakentaneet omaan toimintaympäristöönsä soveltuvat menettelyt niin vahinkojen ehkäisyyn, vähentämiseen kuin korvaamiseenkin käytössään olevien resurssien puitteissa.

Valkoposkihanhiongelman ratkaisuksi esitetään toistuvasti lajin siirtämistä riistalajiksi. Tässä MMM:llä ja YM:llä oli pitkään eri näkemys. Eri näkemykset on kirjattu MMM:n ja YM:n muistioon https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-197877.pdf ,kun asiaa valkoposkihanhen ja merimetson osalta käsiteltiin HE 83/2018 yhteydessä (naakan siirto metsästyslain alaiseksi rauhoittamattomaksi lajiksi). Mietinnössä (MmVM 11/2018 vp) maa- ja metsätalousvaliokunta

toteaa: ” *Valiokunta katsoo, että valkoposkihanhien ja merimetsojen suojametsästystä tulee voida harjoittaa luonnonsuojelulain piirissä, jolloin vahinkoja voidaan edelleen korvata. Valiokunta pitää tarpeellisena tätä koskevan sääntelyn toteuttamista mahdollisimman pian*.”

Sittemmin asiaa on käsitelty molempien ministeriöiden 18.6.2020 asettamassa valkoposkihanhityöryhmässä (ns. ”hanhinyrkki”). **Työryhmän johtopäätökset 1.9.2020 olivat yksimielisiä siitä, että valkoposkihanhi on mahdollista säätää kansallisesti riistalajiksi, mutta vasta kun laji on lintudirektiivin liitteessä II.** Raportti on löydettävissä https://mmm.fi/-/valkoposkihanhityoryhma-esittaa-kokonaisvaltaista-ratkaisua-karkotusta-myos-ampumalla-ja-lintupeltoja-

Ruotsi ei ole ollenkaan hyvä esimerkki, miten asia tulisi toteuttaa myös Suomessa. Ruotsissa ei ole samanlaista jakoa riistalajeihin ja suojeltuihin lajeihin. Ruotsissa voidaan sallia metsästysasetuksella minkä tahansa lajin suojelusta poikkeaminen – esimerkkeinä valkoposkihanhen lisäksi laulujoutsen ja kurki.

Ruotsissa valkoposkihanhia saa metsästää 1.7.-30.6. välisenä aikana, jos ne esiintyvät vähintään 5 yksilön parvissa pellolta, jolta sato on korjaamatta ja laulujoutsenia vastaavasti 1.8.-31.3.

https://jagareforbundet.se/contentassets/01329a1699ea4a08999f629d63099429/sfs2021-334.pdf :

> 12) Grågås, kanadagås och vitkindad gås som uppträder i flock om minst fem individer vid fält med oskördad gröda eller kan medföra olägenhet för människors hälsa, får jagas den 1 juli–30 juni.
>
> 21) Sångsvan som uppträder i flock om minst fem individer får jagas vid fält med oskördad gröda om det behövs för att förebygga skada den 1 okt.–31 mars.